

Els noms populars de núvols, boires i vents de la Terra Alta

Albert Manent

Noms populars de núvols i de boires

Badines. "Cel a petxines, aigua a badines", que vol dir toll gros. Recollit a Favara i Maella. No és al DCVB.

Banc de bromes. Porten aire. Recollit a Favara. No és al DCVB.

Banderetes. Brometes que corren. També Banderes. Recollit a Favara. No és al DCVB.

Barcos. Núvols solts i llargs als Ports de Beseit a la muntanya de Cardó. Portarà aigua. Recollit al Pinell de Brai.

Barrera. És com un cell (v.) o una calçada (v). Assenyala canvi de temps. Recollit a Corbera (si es veu, farà cerç d'Aragó), la Fatarella (duu aigua o vent), Favara, Gandesa, Maella, Nonasp (ho diuen en plural: vent), el Pinell de Brai, la Pobla de Massaluca (si és a ponent, canvi de temps) i Vilalba (a posta de sol portarà cerç l'endemà). El DCVB el dona com a propi del Camp de Tarragona.

Barrera de Montsant a Mont Caro. Si "es manté tot lo dia", farà vent. Recollit a la Fatarella.

Barres. Equival a barrera (v.). Si surt a la posta-rogent o al matí, plourà. Recollit a Batea i al Pinell de Brai. El DCVB ho dona com a propi de Mallorca.

Barret, lo. Si es posa una broma en forma de barret a la Roca de Benet, plourà. Recollit a Arnes on coneixen l'esmentada roca. No és al DCVB.

Bavor. A Gandesa equival a calija (v.). En aquest sentit no és al DCVB.

Boira arregussada. Vol dir que s'aixeca i diuen que "s'arregussa". Recollit a Batea (on diuen "s'arreüssa") i a Caseres. També a la Pobla de Massaluca. No és al DCVB.

Boira atapida. Equival a atapeïda, molt concentrada. Recordem que es diu molt més "broma" que "boira". Recollit a Batea, Caseres (és a l'hivern), la Pobla de Massaluca, on s'anul·la la visibilitat, i a Vilalba dels Arcs. És al DCVB com a propi de Lleida.

Boira de l'Ebro. Recollit a Favara, on diuen "boireta" i a Maella. No és al DCVB.

Boira esventada. Corre, com si fugís. Recollit a Batea (on diuen que "s'esventoleja"), Caseres i la Pobla de Massaluca (on diuen que "s'esventa"). No és al DCVB.

Boira de garbí a les Nogueres. Pot canviar el temps. Les Nogueres són una partida de Vilalba dels Arcs on hem recollit el nom.

Boira pixona. Equival a boira pixanera (v.). Recollit a la Pobla de Massaluca. No és al DCVB.

Boira plata. Diuen que significa "plana". Recollit a Caseres. No és al DCVB.

Boira pudenta. És un de tants noms despectius que rep arreu la boira persistent de l'hivern, coneguda per la Peluda, la Geperuda, la Gitana, etc. en terres del Camp de Tarragona. Dura massa i no se la treuen del damunt. A Caseres diuen: "Boira pudenta, marxa de la vénta" (un hostal). Recollit també a Batea i a la Pobla de Massaluca on gebra els arbres. No és al DCVB.

Boira en sec. Si no plou al cap de tres dies, estarà quaranta dies més sense ploure. Recollit a Favara, Maella, la Pobla de Massaluca i a Vilalba dels Arcs. No és al DCVB.

Boira seca. Semblant, diríem, a l'anterior. Recollit a Batea i a Caseres. No és al DCVB.

Boira a la Serra de Prades. Durà aigua. Recollit a Maella.

Boirina. Recollida a Arnes, on és freda; a Batea, on es confon amb la calija; a Caseres, a Corbera i a la Pobla de Massaluca, on és pareguda a la calija. És al DCVB.

Borregos. Són núvols com a cotó fluix. Recollit a Caseres. El DCVB dona borreguets, equivalent a roquetes (v.).

Broma o boira alta. No té gaires conseqüències. Recollit a Batea, Bot, Caseres, Corbera, la Fatarella, Favara, Gandesa, Horta de Sant Joan, Maella, el Pinell de Brai, Prat de Comte, la Pobla de Massaluca i Vilalba dels Arcs, on

més aviat diuen "bòria". No és al DCVB.

Broma aplanada. Deu ésser la broma plana (v.) que porta el gebre als arbres, que poden restar blancs. Recollit a Gandesa. No és al DCVB.

Broma d'Ascó. Ve del Segre. Porta fred o res. Recollit a Caseres. No és al DCVB.

Broma baixa. És d'hivern, però sovint no gebra, tot i que és humida. Recollit a Arnes, Batea, Bot, Caseres, Corbera, la Fatarella, Favara, Gandesa, Horta de Sant Joan, el Pinell de Brai, la Pobla de Massaluca, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs. És al DCVB.

Broma blana. És tova i s'escampa. Recollida a Corbera. No és al DCVB.

Broma clara. Recollit a la Pobla de Massaluca. No és al DCVB.

Broma al clot de la Fontcalda. Al cap de tres dies plourà. Recollit a la Fatarella. La Fontcalda és un famós santuari de la Terra Alta.

Broma del coll d'en Calbo. És una muntanya que hi ha als Ports de Beseit i es considera la punta més alta del terme. Pot marcar canvi de temps. Recollit a Prat de Comte.

Broma escartxadora. És la que gebra. Deu venir de l'*escarcha* castellana. Recollit a Arnes i Horta de Sant Joan. No és al DCVB.

Broma espessa. Quan es pot congriar una tempesta. Recollit a la Fatarella i Favara. No és al DCVB.

Broma o Boira gebradora. És la que deixa els arbres blancs a l'hivern. Recollit a Arnes, Bot, la Fatarella, la Pobla de Massaluca i Vilalba dels Arcs. Predomina quasi sempre "broma" i no "boira". No és al DCVB.

Broma geladora. Deixa els pins blancs. Recollit a Corbera i a Horta de Sant Joan. No és al DCVB.

Broma o Boira haumida. Té molta humitat i s'escampa. Recollit a Batea, Bot, Caseres, Horta de Sant Joan i Vilalba dels Arcs. No és al DCVB.

Broma mullanera. Equival a broma ploranera (v.). Recollit a la Fatarella. No és al DCVB.

Broma pixadora. És quan la broma fa xim-xim i és com una pluja finíssima. Recollit a Prat de Comte. No és al DCVB.

Broma o Boira pixanera. Equival a broma pixadora (v.). Recollit a Arnes i Vilalba dels Arcs. El DCVB dóna boira pixanera com a pròpia del Camp de Tarragona i l'Empordà.

Broma pixona. És com les anteriors. Recollit a Arnes. No és al DCVB.

Broma o Boira plana. És quan va gairebé arran de terra, a l'hivern. Recollit a Batea, Bot, la Fatarella, Maella, la Pobla de Massaluca, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs. El DCVB la dóna com a pròpia de Lleida.

Broma ploranera. És com la broma pixadora (v.). Recollit a Bot, Corbera i Vilalba dels Arcs. No és al DCVB.

Broma als Ports. Es refereix als de Beseit. Diuen que al cap de tres dies plourà. Recollit a Batea i a la Fatarella. A Favara ho diuen en singular.

Broma al povet de la Xòquera. S'hi aferra i plourà. Es refereix a una partida de Rasquera o potser de Benifallet. Recollit al Pinell de Brai.

Broma a la Serra [de Cavalls]. Sembla que no plourà. A Corbera diuen: "Broma a la serra, poc pa al civader".

Broma solta. Són boires escampades i sense malícia. Recollit a Corbera d'Ebre. No és al DCVB.

Broma tova. És la que sembla estovada. Recollit a Corbera d'Ebre, Gandesa, Maella i el Pinell de Brai. No és al DCVB.

Bromada. Es diu "Quina bromada!" i es refereix al conjunt de les bromes. És bastant genèric i conegut. Recollit sobretot a Batea i Horta de Sant Joan. El DCVB ho dóna com a propi de Ripoll, Vic i Calaceit.

Bromall. Generalment una broma negra. Recollit a Arnes, Batea, on és blanc i equival a una garbinada que es va formant; Bot, Caseres, Favara, Gandesa, Horta de Sant Joan, Maella (en plural), Nonasp, Prat de Comte (també el porta la garbinada), el Pinell de Brai i Vilalba, on és —diuen— "un bromallet". El DCVB el dóna com a propi del Segrià i de Tremp.

Bromall de la gana. Broma que no porta pluja. Recollit a la Pobla de Massaluca. No és al DCVB.

Bromall de neu. Són molt llisos. Recollit a Corbera d'Ebre. No és al DCVB.

Bromes blanques. Senyal de canvi de temps. Recollit a Nonasp. No és al DCVB.

Bromes crusades. Són núvols en creu. Duen aigua. Recollit a Maella. No és al DCVB.

Bufetes. La dita fa: "Quan l'aigua fa bufetes, aigua per les bassetes". Bufetes són "bomboles". I vol dir que al cel hi ha roquetes i, com que l'aigua crea "bufetes", plourà. Recollit a Favara, Nonasp i la Pobla de Massaluca. No és al DCVB.

Cabdells. Són "cumulus", com de cotó fluix i assenyalen tempesta. Recollit a Batea, Caseres, la Pobla de Massaluca i el Pinell de Brai. No és al DCVB.

Calçada. És com una barrera de núvols i pot dur aigua o vent, però gairebé sempre canvi de temps. Recollit a Arnes, on diuen que, si el sol es pon en calçada, canviarà el temps; a Batea ("si se pon lo sol en calçada, cerç a la matinda"), Bot, Caseres (semblen grans cabdells), Horta de Sant Joan, on creuen que, si ve de baix, aigua; si és de dalt, vent; Nonasp: "sol en calçà(da), aigua a l'endemà"; el Pinell de Brai, la Pobla de Massaluca, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs, on diuen que sol ésser "a postada de sol". El DCVB el dóna com a propi del Bages, el Camp de Tarragona, el Lluçanès i la Segarra.

Calija o Calitja. Generalment és l'evaporació de l'estiu que fa com un tel atmosfèric. Recollit a Arnes, Batea, Bot, Caseres, Corbera d'Ebre ("tel de calor"), la Fatarella (on diuen "calitja"), Favara ("calitxa"), Gandesa, Horta de Sant Joan (on diuen també "calitja", però més "calija"), Maella ("calitxa"), Nonasp ("calitxa"), el Pinell de Brai ("calitja"), Prat de Comte (diuen que la calija és en temps de calor o també de fred), la Pobla de Massaluca i Vilalba dels Arcs. El DCVB ho dóna com a freqüent a tot Catalunya.

Cap de broma: O també de núvol. Recollit a Caseres i al Pinell de Brai. El DCVB dóna "cap de núvol".

Capa. Surt en una dita recollida al Pinell de Brai: "Si el Port porta capa i el Montsant capell, no et fios d'ell". Vol dir els Ports de Beseit amb boira o potser neu. En aqueix sentit no és al DCVB.

Capell. A Bot diuen: "Si Santa Bàrbara porta capell, no et fios d'ell"; a Corbera: "Sol en capell, no et fios d'ell": vol dir que al voltant té un núvol vermell. A Horta fan: "Quan Santa Bàrbara fa capell, aigua als Pesells", que és una partida del terme i Santa Bàrbara una muntanya que es veu des de molts pobles. A la Fatarella hem recollit: "Quan Montsant porta capell, no et fios d'ell". Aquesta dita és força estesa al Priorat, on el Montsant és el centre de la comarca. A la Pobla de Massaluca diuen: "Quan Montsant porta capell, guarda't d'ell" i a Prat de Comte: "Si Santa Bàrbara fa capell, tres dies d'aigua damunt d'ell". "Capell" equi-

val a barret i simbolitza una boira o un núvol al capdamunt de la muntanya. És al DCVB com a propi de Tortosa, Vinaròs i Alzira.

Capella. A Arnes diuen: "Quan Santa Bàrbara fa capella, aigua en ella". Considerem que pel joc de la rima s'ha feminitzat la paraula "capell" o potser és el diminutiu de capa, d'acord amb l'etimologia. En aquest sentit no és al DCVB.

Castells. Són els Torrellots (v.) o grans núvols blancs, sobretot d'estiu. Recollit a Batea, Bot, Corbera d'Ebre, Gandesa, el Pinell de Brai i Prat de Comte. El DCVB el dóna per a tot Catalunya.

Cavalls. Són torres blanques de núvols. Recollit a Nonasp. No és al DCVB.

Cel abarrerat. Que fa barreres. Farà cerç. Recollit a Nonasp. No és al DCVB.

Cel encellat. Amb signes de cells (v.). Recollit a Bot. No és al DCVB.

Cel enterenyinat. Tapat, amb teranyins. O "taranyana", com diuen al Pinell. Recollit també a Corbera d'Ebre i a la Fatarella. Al DCVB hi figura "enterenyinat", però no en aquest sentit.

Cel esteraganyat. Qui hi ha teraganyes o teranyins. Recollit a Horta de Sant Joan i Prat de Comte, on diuen "enteranguinyat"; o "enteraganyat" o "teraganyat" a Favara i Maella. Al DCVB hi figura la forma verbal, però no en aquest sentit.

Cel llis. Color de plom. Durà neu. Recollit a Maella.

Cel teraganyós. Igual que cel esteraganyat. Recollit a Gandesa i Nonasp. Al DCVB hi figura "teraganya" (Gandesa) no en sentit de núvol.

Cel a trossos. Enterbolit i amb petxines (v.). Recollit a Batea. No és al DCVB.

Cell, un. És com una faixa de núvols a muntanya i que marca canvi de temps. A Arnes tapa el sol a la solpostada i marca aigua o neu. A Batea també tapa el sol; a Bot fa una llisor que anuncia neu. Recollit també a Caseres, a la Fatarella (neu), Favara, Gandesa, Horta, on el consideren una mena de calçada (v.), Maella ("cell al sol ponent, aigua o vent", si és al revés durà cerç), el Pinell de Brai (aigua), la Pobla de Massaluca (neu), Prat de Comte (si és cell roig, farà vent, diuen) i Vilalba dels Arcs, on també acostuma a tapar el sol. El DCVB ho dóna com a propi del català occidental i del valencià.

Cell a cerç. Anuncia aquest vent. Recollit a Arnes.

Cell de neu. Recollit a Batea i a Caseres on forma una llisor emblanquinada. No és al DCVB.

Cell nevador, lo. Recollit a Arnes, on surt de la banda de Lledó. No és al DCVB.

Cellada. Recollit a Batea i a Caseres, on és un bromall llis que assenyala aigua o neu. També a Nonasp ("cellà"(da)), que duu tempesta. No és al DCVB.

Cellet. És petit. Durà neu o fred. Recollit a Favara. No és al DCVB.

Cellot. Forma augmentativa i potser despectiva de cell (v.). Recollit a Gandesa. No és al DCVB.

Cèrcol. La lluna fa cercol. Equival a rogle (v.). Recollit a Nonasp. Al Pinell de Brai ho recollí Pere Navarro, segons el seu llibre *Els parlars de la Terra Alta* (Tarragona 1996), p. 372. No és al DCVB.

Clotxinetes. Derivat de la "clotxa". Al Pinell diuen "cel a clotxinetes, aigua a les bassetes". És la mateixa explicació de roquetes (v.), quan al cel hi ha núvols com en un trencaclosques, una mica separats. En aquest sentit no és al DCVB.

Cordillera o Cordellera. Faixa de núvols que presagia canvi de temps. Recollit a Batea, Caseres, Maella (és un cell) i a la Pobla de Massaluga, on se sent a dir més cordillera. No és al DCVB.

Corona. "La lluna fa corona", recollit per Pere Navarro a Arnes, segons explica al seu llibre *Els parlars de la Terra Alta* (Tarragona 1996), p. 372.

Esmoladors o Esmoladores. Núvols en punta, esmolats que duen vent. Recollit a Batea (esmoladores), a la Pobla de Massaluga (esmoladores) i a Prat de Comte (esmoladors). No és al DCVB.

Finestra. Fer finestra vol dir que hi ha un ull de cel blau. Recollit a Nonasp. A Maella és "obrir finestra" i a Favara "ve finestra". No és al DCVB.

Galdufa o Galdrufa. És un halo al voltant de l'astre lunar. A Arnes diuen "la lluna fa galdrufa o galdufa". Canvi de temps. "La lluna fa galdufa", segons el DCVB, és propi de Tortosa.

Garbí. Vent barrejat amb boira. A Horta de Sant Joan diuen que "se penja el garbí" a una muntanya. En aquest sentit no és al DCVB.

Garbinada. És una barreja de núvols i vent. És la broma de mar que, generalment, no fa res.

Recollit a Arnes, Bot, la Fatarella, Horta de Sant Joan, Nonasp i Prat de Comte. En aquest sentit no és al DCVB.

Garbinada umflada. Núvols que venen de garbí: plourà. Recollit a Bot. No és al DCVB.

Garbinada als Ports. Es refereix als de Beseit. Recollit a Caseres.

Gatera. "Lo cel trau gatera", vol dir que trau ull. Recollit a Nonasp. No és al DCVB.

Gebra, la. No és el gebre típic que fa blanquejar al matí les plantes i la terra, sinó una boira gebradora. Recollit a Bot, on diuen que gela; a la Fatarella, Favara, Gandesa, on sentim "bòria", Nonasp, al Pinell de Brai i Prat de Comte. En aquest sentit no és al DCVB.

Gebra marina. Boira gebradora, molt humida i que no gela. Recollit al Pinell de Brai. No és al DCVB.

Gebra seca. Broma gebradora que glaça o gela. Recollit al Pinell de Brai. No és al DCVB.

Llistes. Són núvols estirats que duen vent. Recollit a Arnes i a Caseres on parlen de llistes de cerç o de garbí; a Maella és "lo Tronco" (v.). El DCVB ho dóna com a propi de Camprodon.

Mantell. Una mena de cortines de bromes. Recollit a Batea. El DCVB ho dóna com a propi del Camp de Tarragona.

Manxes. Núvols allargats, als Ports de Beseit, que porten vent. Recollit al Pinell de Brai. El DCVB ho dóna com a propi del Camp de Tarragona.

Munt de llana. Ho diuen faceciosament a Caseres dels torrellons (v.). No és al DCVB.

Nevadís. En general núvol nevadís o també "està nevadís això", perquè hi ha llisor al cel que presagia neu. Recollit al Pinell de Brai. Ni tan sols com a adjectiu no figura al DCVB.

Núvol ramee, lo. Que fa un ram, un xàfec. Recollit a Maella. A Favara diuen "remetxe". El DCVB ho dóna com a propi de Mallorca.

Núvols agafats. Molt arrapats a la muntanya i designen pluja. Recollit a Caseres. No és al DCVB.

Núvols alts. Recollit a Arnes. Es pot confondre amb broma alta. No és al DCVB.

Núvols baixos. Recollit a Bot. No és al DCVB.

Núvols de cotó fluix. Són els torrellons (v.). Recollit a Gandesa i a Vialba dels Arcs. No és al DCVB.

Núvols femelles. Recollit a Favara. Carregats de pluja. No és al DCVB.

Núvols mascles. No duen pluja. Recollit a

Favara. No és al DCVB.

Núvols de Morella a Salàs. A la Pobla de Massaluca pensen que no plourà. "Núvols de Morella a Salàs, mal pas", afirmen.

Núvols de Salàs a Morella. Plourà, diuen a la Pobla de Massaluca i tenen la dita: "núvols de Salàs a Morella, a la meravella".

Núvols de tronada. Recollit a Horta de Sant Joan. No és al DCVB.

Palmera, la. En té la forma. Si surt de naixent a ponent, al cap de tres dies canvi de temps. Si és al revés, farà vent. Recollit a Arnes i Gandesa. No és al DCVB.

Parteguera. Núvols que puguen generalment a l'octubre i tapen el sol. Recollit a Nonasp. No és al DCVB.

Petxinetes. A Batea diuen: "si lo cel és a petxinetes aigua a les bassetes" (trons a la tarda). És un fenomen semblant a les roquetes (v.). Recollit també a Maella i Nonasp. El DCVB ho dóna com a propi de maella però amb variant: "cel a petxines, aigua a badines".

Peu de broma. És el peu d'una broma grossa. Recollit a Caseres. No és al DCVB.

Pixar la broma o la boira. Quan la broma deixa caure xim-xim o una pluja finíssima. Recollit a Batea, Bot, Caseres, Corbera d'Ebre, la Fatarella, Favara, Gandesa, Nonasp, el Pinell de Brai i la Pobla de Massaluca. El DCVB ho dóna com a propi del Camp de Tarragona.

Pujalts a llana. Boires blanques. Recollit a Favara on pronuncien "putxals" perquè apitxen. No és al DCVB.

Puntetes. "Boira a les puntetes, aigua a les bassetes", diuen a Nonasp. Vol dir que és al cim de les serres. No és al DCVB.

Rasquerans, los. Núvols durs com una pinya de bròquil i que van de la punta de la muntanya de Cardó a Móra. No es mouen. Vénen de llevant (Rasquera) i eren aigua segura. Recollit al Pinell de Brai. No és al DCVB.

Redol. "La lluna fa redol". Semblant a rogle (v.). Recollit a Horta de Sant Joan. En aquest sentit no és al DCVB.

Repixar la boira. Equival a pixar la boira (v.). Recollit a Arnes i Maella. No és al DCVB.

Ressol. Equival a dos sols (v.). Recollit a Corbera d'Ebre i al Pinell de Brai. És al DCVB.

Revassol. Equival a l'anterior. Recollit a Corbera d'Ebre. No és al DCVB.

Rodal. A Horta de Sant Joan i Prat de Comte diuen: "la lluna fa rodal", equivalent a "la lluna

fa rogle" (v.). El DCVB ho dóna com a propi de Bot.

Rodanxa. "La lluna fa rodanxa", diuen a Gandesa, que és el mateix que rogle (v.). Recollit també a Corbera d'Ebre on diuen que, si dins hi ha estels, farà vent, altrament plourà. En aquest sentit no és al DCVB.

Rogle. "La lluna fa rogle" o sigui té un halo al voltant, Significa canvi de temps. Recollit a Arnes, Batea, Bot, Caseres, la Fatarella (on també ho diuen del sol), Favara, Gandesa, Horta de Sant Joan (on també en diuen "fer rodal" o "redol"), Maella, la Pobla de Massaluca i Vilalba dels Arcs, on creuen que al cap de tres dies plourà. No és al DCVB.

Roquetes. "Cel a roquetes, aigua per les bassetes", diuen a Arnes, Bot, Caseres, Corbera d'Ebre, la Fatarella (on també hi ha la variant "a la terra fan pastetes"), Gandesa, Horta de Sant Joan, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs. Al l'article "cel" el DCVB ho dóna com a propi de Barcelona i a "roqueta" com a estès pel Pla de Bages, Morella, Tortosa i concretament Bot.

Ruedo. "La lluna fa ruedo", diuen al Pinell de Brai, o sia que fa "rogle" (v.). Recollit a Favara i al Pinell de Brai. No és al DCVB.

Secallosa, la. Boira que mulla i el sol després asseca les ametlles. Recollit a Nonasp. No és al DCVB.

Serrallada. Una mena de barrera llarga de núvols. Recollit a Bot i al Pinell de Brai. No és al DCVB.

Sols, dos. Al matí o a la posta, un cell es posa davant del sol i fa un reflex, com si n'hi hagués dos. De vegades passa a ponent sense cap broma. Recollit a Batea, Bot, Caseres, Favara, Horta de Sant Joan, Maella, Nonasp, la Pobla de Massaluca i Vilalba dels Arcs. No és al DCVB.

Sol de trons. Ho diuen quan generalment es tapa. Recollit a Gandesa. No és al DCVB.

Tel. De la lluna. Equival a rogle (v.). Ho recollí de Gandesa Pere Navarro, *Els parlars de la Terra Alta* (Tarragona 1996). No és al DCVB.

Terrossals. Equival a torrelló (v.). La primera "e" la pronuncien "a". Recollit a Batea i Nonasp. No és al DCVB.

Teragany. Broma prima que, generalment tapa el sol. Recollit a Arnes, Caseres, Horta de Sant Joan i Prat de Comte. La "e" inicial la pronuncien "a". En aquest sentit no és al DCVB.

Teraganyes. Com teragany (v.). És forma dia-

lectal de lleganya o potser de teranyina. Recollit a Batea, on diuen que fa un temps teraganyorós, a Gandesa i a Nonasp. En aquest sentit no és al DCVB.

Teranyana. Semblant a teragany (v.). És tracta d'una broma, prima com un paper de fumar, que tapa el sol, però no dóna aigua. En aquest sentit no és al DCVB. Recollit a la Pobla de Massaluca i Vilalba.

Terbolina. És una barreja de vent, pols de la terra i una mica de núvol que precedeix la pluja. A Arnes diuen que és una blancor davant l'aigua que ve. Recollit també a Batea, Bot, Caseres, la Fatarella, Gandesa, Horta de Sant Joan, que ho qualifiquen com en d'altres pobles, de "revolvi", petit bufarut davant de la tempesta; Maella, Nonasp, el Pinell de Brai, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs. En aquest sentit no és al DCVB.

Tiradors de vent. Són tirants de cerç (v.). Núvols llargs i esmolats. Recollit a Batea i a la Pobla de Massaluca. No és al DCVB.

Tirants de cerç. Núvols allargats que assenyalen vent. Recollit a Arnes, Bot, la Fatarella, Horta de Sant Joan, el Pinell de Brai i Vilalba dels Arcs. No és al DCVB.

Tirants de vent. Són tirants de cerç (v.), que acaben en punta. Recollit a Caseres, on diuen que són llistes vermelles, i a Gandesa. No és al DCVB.

Torrellades. Conjunt de torrellons (v.). Recollit a Horta de Sant Joan. No és al DCVB.

Torrellonada o Torrellonades. Aplec de torrellons (v.). Recollit a Bot, Horta de Sant Joan, Favara ("torrellonà") i Prat de Comte. El DCVB ho dóna com a propi del valencià.

Torrellons. Són núvols blancs i estarrufats, sobretot a l'estiu, que almenys porten tronada. Al Camp de Tarragona en diuen torralls o torreguers. Recollit a Arnes (si són en punta, es consideren mascles, si són plans, es consideren femelles); Bot, Caseres, Favara, Gandesa, Horta de Sant Joan, Maella, el Pinell de Brai, la Pobla de Massaluca, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs. El DCVB ho dóna com a propi del valencià.

Torrellots o Torrollots. Forma augmentativa o despectiva de torrellons (v.). Recollit a la Fatarella. No és al DCVB.

Torrollotots. Forma despectiva de torrellons (v.). Recollit a Corbera d'Ebre. No és al DCVB.

Tramuntana blava. És com una boirina blavosa

a l'hivern. Recollit a Arnes on diuen: "Tramuntana blava, glaçada provada". No és al DCVB.

Tronco, lo. Com un Cell. Si és a sol ponent, durà pluja. Si és al sol naixent durà cerç. Recollit a Maella. En algun cas he sentit "lo tronc". Tronco podria ésser un aragonesisme. No és al DCVB.

Ull de sol. Una broma tapa el sol i fa una mena d'arc de Sant Martí i sembla que hi hagi dos sols. Recollit a la Fatarella. En aquest sentit no és al DCVB.

Ull, traure. Hi ha un petit esquinçament dels núvols o de la boira, es pot veure cel blau i es comença a asserenar. Recollit a Batea, Bot, Caseres, la Fatarella, la Pobla de Massaluca i Prat de Comte. Diuen "trau ull". I al Pinell és "obrir ull". El DCVB ho dóna com a propi de Tortosa.

Tronada o Tronades. Són núvols negres i blancs, que porten trons i llampecs. Recollit a Batea (on és plural), Gandesa i Vilalba dels Arcs. En aquest sentit no és al DCVB.

Vellons. Núvols blancs i inflats. El velló és "tota la llana que surt d'una ovella o d'un xai en tondre'ls". Recollit a Bot. En aquest sentit no és al DCVB.

Ventalla o Ventalles. Núvols solts i grossos. Recollit a la Fatarella. En aquest sentit no és al DCVB.

Verderol, lo. Núvol menut, però com un petit arc de Sant Martí, que assenyala aigua segura. Recollit a Arnes i Horta de Sant Joan. És al DCVB.

Xoca el sol ponent. Quasi toca aparentment a la terra i té bromes al davant. Hi haurà "aigua o vent". Recollit a Favara.

Xucladores, les. Núvols que surten de cara a mar. Recollit a Corbera d'Ebre. No és al DCVB.

Noms populars dels vents

Com explico a la introducció del recull de vents de la Ribera d'Ebre, la varietat de noms populars dels vents a les terres de parla catalana és prodigiosa. Un inventari de 1914, fet per mossèn Antoni Griera, al qual em refereixo en l'esmentada introducció, n'aplegà prop de quatre-cents. Cada comarca té els seus, alguns dels quals són molt generalitzats, com el llevat o la tramuntana.

En el cas de la Terra Alta n'he recollit setze, mentre que a la Ribera d'Ebre, comarca més

extensa i amb més nuclis de població, l'arreplec és de dinou i alguns dels quals només es diuen en un poble concret.

Els inventario tot seguit i, si algun no és en el recull de Griera, ho faré constar.

"Aire del Segre, aigua al radere", diuen a Favara. No figura en el recull de Griera.

Cerç. Vent fred del nord-oest i que ve d'Aragó, per això a Corbera, per exemple, diuen: "Ja bufen los aragonesos!" Recollit a Arnes, Bot, Batea, Caseres, Corbera, la Fatarella, Favara, Gandesa, Horta de Sant Joan, Maella, Nonasp, on diuen: "Rellamps a la Magdalena, cerç a l'esquena" i "Rellamps a la marina, cerç a la matina"; la Pobla de Massaluca, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs.

Favarol. No és ni garbí ni cerç. Ve de Favara. Recollit a Maella. No figura en el recull de Griera.

Garbí. Vent del sud-oest. Recollit a Arnes, Batea (on també diuen garbinada), Caseres, Corbera, Favara, Horta de Sant Joan, Maella, Nonasp, on diuen "garbí fresc, tavella vella, aigua segura", i Vilalba dels Arcs.

Garbinada. Sinònim de garbí, molt estès també a la Ribera d'Ebre. Recollit a Bot, la Fatarella, Gandesa, la Pobla de Massaluca i Prat de Comte. A Bot diuen: "la garbinada la mou i el cerç la plou".

Llevant. Vent de l'est, que gairebé sempre duu pluja. Recollit a Arnes (on diuen que és el garbí), Batea (es diu poc), Bot, Caseres, Corbera, la Fatarella, Gandesa, Horta de Sant Joan, la Pobla de Massaluca i Vilalba dels Arcs.

Marinada. A Caseres la fan sinònim de garbinada.

Moncayo, Aire del. Recollit a Favara. És gelat com el cerç. No figura en el recull de Griera.

Morellà. Ve de Morella, capital dels Ports, comarca valenciana que limita amb Catalunya. Recollit a Arnes (on diuen que és el ponent), Bot, Caseres, Favara ("de Morella"), Gandesa, Horta de Sant Joan (en diuen "de Morella"), Maella, Nonasp ("aire de Morella, guarda't d'ella"), la Pobla de Massaluca ("vent de Morella") i Vilalba ("vent de Morella" i recorden que no deixava ventar). En diversos pobles he recollit la popular dita "ponent té una filla, casada a llevant, que quan la va a veure se'n torna plorant".

Ponent. Vent que ve de l'oest i pot ésser fred o calent i es pot confondre amb el cerç. Recollit a Arnes, Horta de Sant Joan, Prat de Comte i Vilalba dels Arcs.

Revolví. Mena de petit "tornado" o bufarut. Conegut a quasi tots els pobles de la comarca i que, com em van dir a Bot, fins i tot havia aixecat garbes.

Sedell. Vent de pluja i que s'esdevé així perquè és l'efecte del llevant quan topa amb la muntanya. Recollit a Prat de Comte. Antoni Griera no el recull.

Tortosines, les. És garbí de Tortosa. Recollit a Favara. No figura en el recull de Griera.

Tramuntana. Vent del nord, molt fort i fred, que sol venir a l'hivern, sobretot quan neva al Pirineu. Recollit a Arnes, Caseres, Horta de Sant Joan, Nonasp (es diu poc) i Prat de Comte. Observo que a la majoria de pobles de la Terra Alta no em van anomenar aquest vent perquè no es diu —tot i que es coneix per la televisió i la premsa— o en algun cas, improbablement, per descuit.

Vent de la Fontcalda. Ve del barranc i de l'ermita del mateix nom, molt enclotats i en terme de Gandesa. Recollit a Corbera.

Vent de Vilalba. Es refereix al poble de Vilalba dels Arcs. Recollit a la Fatarella.

El Consell de Direcció del CERAP autoritza publicar al Butlletí del nostre CETA l'apartat corresponent a la Terra Alta del llibre editat per aquest Centre d'Estudis *Els noms populars de núvols, boires i vents: Ribera d'Ebre i Terra Alta*.

Per fer comanda de llibres:

**Centre d'Estudis
Riudomencs
"Arnau de Palomar"**

Av. Pau Casals, 84 43330 Riudoms (Baix Camp)

tel. i fax 977 768060
c.e.: cerap@readyssoft.es
www.readyssoft.es/home/cerap/index.htm